

LITERATÚRA A ZDROJE

- Almášiová, L., Kučera Guzmán, R., & Šidlíková, Z. (2019). *Karol Kállay – zaostrené na krásu*. Bratislava: Slovart.
- Benža, M. (2015). *Tradičný odev Slovenska*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Danglová, O. (2009). *Výšivka na Slovensku*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Danglová, O. (2014). *Modrotlač na Slovensku*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Danglová, O. (2019). *Ornament a predmet*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Chlupová, A. (2015). *Slovenská ľudová výšivka*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Mann, A. B. (2018). *Rómski kováči na Slovensku*. Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Pišútová, I. (2010). *Malby na skle*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Pišútová, I. (2013). *Ľudové sklo*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Pišútová, I. (2016). *Fajansa na Slovensku*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Šidlíková, Z. (2011). *Móda na Slovensku v medzivojnovom období (1918 – 1939)*. Bratislava: Slovart.
- Šidlíková, Z. (2013). *Textilná tvorba a dizajn v 20. a 21. storočí*. Bratislava: Slovart, Vysoká škola výtvarných umení.
- Šidlíková, Z. (2017). *Stratená (m)ÓDA – Odevná kultúra na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*. Bratislava: Slovart.
- Uhrín, T. (2012). *Drevo, dizajn a tradícia*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Zubercová, M. M., Hasalová, E., Šidlíková, Z., & Vančo, M. (2015). *Móda na Slovensku – stručné dejiny odievania*. Bratislava: Slovart.

ZUZANA DEDÍK ŠIDLÍKOVÁ (Ed.):

ÚĽUV 1945 – 1989

[ÚĽUV – The Centre for Folk Art Production 1945 – 1989]

Slovart, 2025, 296 s.

DOI: <https://doi.org/10.31577/SN.2026.1.09> © 2026, Blanka Petráková

This is an open access licensed under the Creative Commons

Při příležitosti 80. výročí založení Ústředí lidové a umělecké výroby dekretem prezidenta republiky Edvarda Beneše vyšla v roce 2025 v bratislavském vydavatelství Slovart dvojjazyčná publikace *ÚĽUV 1945 – 1989. Remeslo so značkou / Řemeslo se značkou*. Jejím obsahem jsou dějiny ÚĽUV od počátku až do roku 1989 coby společné československé instituce, která po rozdělení republiky bohužel na české straně zanikla. Publikaci zpracoval kolektiv osmadvaceti renomovaných slovenských a českých autorek a autorů v redakci Zuzany Dedík Šidlíkové. Tvůrcem designu knihy je Palo Bálik a hned na úvod je potřeba poznamenat, že forma a obsah publikace jsou v dokonalém souladu a na vysoké odborné i estetické úrovni.

Přesto, že na Slovensku ÚĽUV s podporou státu bez přerušení nadále plně provádí svou činnost v oblasti kultury formou aktivní ochrany, dokumentace a rozvoje lidového umění, provozuje muzeum a akviziční činnost, vydává časopis a publikace, pořádá výstavy, workshopy, školení, předvádění výroby apod., doposud chybělo důkladnější zpracování osmdesátileté historie instituce. To přináší aktuální publikace, která poskytuje komplexní a inovativní pohled na dějiny Ústředí, zásluhou souhrny celého autorského týmu je při svém

odborném pojetí čtivá, reprezentativní, ale neokázalá, krásně vypravená, moderní a současná, a přitom se odkazující k tradici vrcholného československého knižního designu.

Na 295 stranách textu doplněného množstvím kvalitního obrazového materiálu, nastínil autorský tým v sedmi hlavních kapitolách spleť a poutavou historii instituce, zasazenou do dobového společenského kontextu. Jednotlivé kapitoly jsou přitom prokládány krátkými výstižnými vzpomínkami a úvahami badatelů, pamětníků a protagonistů ÚLUV, což působí velmi osvěžujícím dojmem.

Struktura textu se logicky odvíjí od obecného ke konkrétnímu v oblasti lidových řemesel a lidového umění, včetně vyjasnění pojmosloví v úvodních pasážích. Zahrnuje charakteristiku řemesel a domácí výroby v Čechách, na Moravě a na Slovensku do roku 1945, popisuje vznik instituce a proměny organizace lidové umělecké výroby v letech 1945 až 1989, historii vztahu ÚLUV a Svazu československého díla i okolnosti propojení Krásné jizby a ÚLUV. Ve dvou podkapitolách nastiňuje průběh a organizaci terénního výzkumu při mapování lidových tradic na české a slovenské straně a dále neopomíná ani shrnutí odborných, výstavních a publikačních aktivit na Slovensku i v Čechách.

Nákup v prodejnách Krásná jizba byl projevem životního názoru a stylu. Sortiment Krásné jizby byl ukázkou vysoké estetické hodnoty českých výrobků bytové a oděvní kultury a neměl konkurenci ve srovnání s běžnou továrenskou produkcí, ale ani s ručními výrobky místní proveniencí, které nezaštiťovalo Ústředí. Odlišoval se vysokým standardem moderního designu, dokonalým zpracováním, důrazem na přírodní materiály, jednoduchostí, funkcí, a přitom spojením s tradicí. Propsal se do něj vliv designérských osobností v takové míře, že svým charakterem byly výrobky na první pohled rozpoznatelné a je tomu tak i s odstupem desítek let, což prezentuje například aktuální výstava kurátorky Hany Dvořákové v Moravském zemském muzeu v Brně s názvem *ÚLUV – nekončící příběh* (28. 11. 2025 až 14. 6. 2026). Jak se zmiňuje autorka Lenka Žižková v textu *Slavné počátky a neslavné konce Krásné jizby a Ústředí lidové umělecké výroby* v *Národopisní revue*: „ÚLUV rozšířil síť prodejen Krásná jizba po celém tehdejší Československu. Před rokem 1989 zajišťoval ÚLUV svou produkci ve čtyřiceti pěti vzorkových dílnách a patnácti prodejnách Krásné jizby. Díky profesionalitě etnografů a designérů, jejichž spolupráce je dodnes ojedinělá i v evropském kontextu, získávaly výrobky ÚLUVu řadu mezinárodních a domácích ocenění.“ (Žižková, 2008, s. 132).¹

Další rozsáhlá pasáž se zabývá skupinami přírodních materiálů (dřevo, pletiva, textil a oděv, hračky, sklo, keramika, kov a ostatní materiály) ve výrobní produkci ÚLUV-u z hlediska organizace rukodělné práce a zakládání vzorkových dílen. V jednotlivých tematických celcích představuje hlavní typy výrobků, ale i osobnosti řemeslníků a designérů, kteří se na jejich výrobě podíleli. Prostřednictvím tradičních postupů mohly z přírodních materiálů a jejich kombinací vznikat produkty ve vysoké kvalitě a v moderním designu. Sortiment výrobků ÚLUV osciloval od dřevěného a vyplétaného nábytku přes výrobky z kovu a hudební nástroje, dřevěné a textilní hračky, keramické hračky a hračky z kukuřičného šustí, interiérové a oděvní textilie z vlny, lnu a bavlny s tradičními i designovými vzory, modrotisk, krajka a výšivka, módní stylové oděvy i kroje, módní doplňky a šperky, vybavení domácnosti včetně keramického nádobí a dřevěného náčiní. Rozmanitý sortiment doplňovaly zvykoslovné předměty jako kraslice a vánoční ozdoby, ale i dekorativní předměty, suvenýry a drobné upomínky.

1 Problematice ÚLUV a jeho zániku v Čechách bylo mj. zasvěceno monotematické číslo recenzovaného časopisu *Národopisná revue* 3/2008, ročník XVIII, kterou vydává Národní ústav lidové kultury ve Strážnici. Svými studiemi do čísla přispěli Lenka Žižková, Alena Křížová, Daniel Drápala a Josef Jančář.

Předposlední kapitola přináší přehled hlavních osobností designu na Slovensku, v Čechách a na Moravě, které spoluvytvářely charakter produkce Ústředí. Zahrnuje medailony 15 slovenských a 20 českých designérů. Plejáda talentovaných a erudovaných umělců reprezentuje vysoké standardy, které Ústředí vždy splňovalo. Podle editorky Z. Dedík Šidlíkové byla tato kapitola obzvláště náročná na zpracování, protože v minulosti to byli právě designéři a výtvarníci, jejichž podíl na produkci ÚLUV byl opomíjen a marginalizován, někdy dokonce zpochybňován z důvodu jejich ne vždy jasně definované role v rámci výrobního procesu: „Na Slovensku bola náročnejšia interakcia medzi návrhárom a výrobcem, podiel ich činnosti na výrobku bol často nejednoznačný.“ (Dedík Šidlíková, 2025, s. 10). Na kapitole se podílel také největší počet badatelů a jistě nebylo snadné nastavit parametry tak, aby výsledné medailony měly souměrný rozsah. I přes daná omezení se na ploše dvojstrany určené každému z pětaticeti protagonistů podařilo vystihnout jejich zaměření, specifika i celkový přínos oboru, včetně portréty, seznamu literatury a výstižného výběru fotografických ukázek autorských výrobků či uměleckých předmětů, vzniklých podle jejich návrhů. Co by v tomto kontextu možná mohlo publikaci ještě obohatit, je podobně zpracovaný přehled profilů etnografů, dalších výzkumných pracovníků a spolupracujících odborníků.

Publikaci doplňuje seznam literatury, souhrn vydavatelské činnosti a výstav ÚLUV, seznam jmen nositelů titulu Mistr lidové umělecké výroby na Slovensku od roku 1959 do roku 1989, přehled ředitelů ÚLUV v Čechách a na Slovensku do roku 1989 a anglické resumé. Závěrečné slovo s nadpisem *Stále živé dědictví patří současné generální ředitelce ÚLUV Evě Ševčíkové* (Ševčíková, 2025, s. 280).

Ústředí lidové umělecké výroby se od roku 1945 řadilo mezi významné kulturní instituce poválečného Československa. Propojovalo lidovou uměleckou výrobu s uměleckým řemeslem, designem a uměleckým průmyslem a výrazně ovlivňovalo kulturu každodennosti a životní styl u nás. Výrobky ÚLUV se staly značkou spojení tradice a modernity i důležitým symbolem reprezentace v mezinárodním styku. Sítí prodejen Krásná jizba prezentovala škálu kvalitních uměleckých a řemeslných výrobků, jejichž převládající „režný styl“ definoval obecnou normu společenského vkusu. V navazující linii funkcí jako je studium, výzkum, dokumentace, archivace, technologie, experiment, inovace, organizace výroby, výroba, adjustace, odbyt, propagace a edukace veškeré aktivity Ústředí napomáhaly a na Slovensku dodnes napomáhají k ochraně a zachování kulturního dědictví.

Pro každého, kdo je obeznámen s činností ÚLUV, kdo alespoň jednou v životě vstoupil do prodejny Krásná jizba nebo si zakoupil či dostal darem některý z řady výrobků ve stylu moderního rustikálního designu, musí být bolestné opětovně číst o okolnostech zpupné a svévolné likvidace této instituce v České republice po roce 1989. Na druhé straně patří velký díky kolektivu autorů za to, že vznikla reprezentativní publikace, která dokumentuje historii instituce, jejíž činnost a produkty vzbuzují dodnes obdiv a hrdost. Nezbyvá než popřát slovenským kolegům, aby alespoň jejich smysluplná práce na ochraně hodnot a rozvoji tradičního i současného řemesla, designu a užitého umění pod hlavičkou ÚLUV měla zajištěnou budoucnost.

BLANKA PETRÁKOVÁ,

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně – Muzeum luhačovického Zálesí

LITERATURA

Dedík Šidlíková, Z. (2025). Úvod. In Z. Dedík Šidlíková (Ed.), *ÚLUV 1945 – 1989* (s. 10–11).

Bratislava: Slovart.

- Ševčíková, E. (2025). Stále živé dedičstvo. In Z. Dedík Šidliková (Ed.), *ÚEUV 1945 – 1989* (s. 280). Bratislava: Slovart.
- Žiškova, L. (2008). Slavné počátky a neslavné konce Krásné jizby a Ústředí lidové umělecké výroby. *Národopisná revue*, 3(18), 127–134.

ANETA VLČKOVÁ:

Krehké svety. Maľby na skle v Západoslvenskom múzeu v Trnave
[Fragile Worlds. Paintings on Glass at the West Slovak Museum in
Trnava]

Trnava, Západoslvenské múzeum v Trnave, 2024, 288 s.

DOI: <https://doi.org/10.31577/SN.2026.1.10> © 2026, Izabella Danterová

This is an open access licensed under the Creative Commons

V zbierkových fondoch múzeí na Slovensku sú uchovávané významné súbory umeleckých predmetov, ktoré nie sú v každom prípade neustále prístupné verejnosti. V múzejných expozíciách dostávajú miesto iba výnimočné artefakty. Celé kolekcie predmetov sú obyčajne prezentované v rámci tematických krátkodobých, prípadne dlhodobých výstav. Prínosným výsledkom múzejnej výskumnej práce je publikácia, ktorá podáva podrobný prehľad o vybranom súbore predmetov v tom-ktorom múzejnom fonde. S takýmto cieľom vznikala kniha o maľbách na skle v zbierke Západoslvenského múzea v Trnave.

Maľby na skle v slovenských múzejných zbierkach boli predmetom odborných článkov už v 50. rokoch 20. storočia. Najskôr Irena Pišútová¹, následne spolu s Drahomírou Pillovou spracovali zbierku malieb na skle v Západoslvenskom múzeu v Trnave a v Zborníku Slovenského národného múzea – Etnografia v roku 1972 vydali o nej rozsiahlu štúdiu (Pišútová & Pillová, 1972). Počas nasledujúcich desaťročí sa múzeu podarilo rozšíriť túto kolekciu, ktorá v súčasnosti počtom i zložením patrí na Slovensku medzi ojedinelé. Jej základ predstavuje významná zbierka obrazov maľovaných na skle získaná od trnavského zberateľa ľudového umenia a starožitností Štefana Cyrila Parráka, obsahujúca viac ako 70 sklomalieb. Menšia skupina 19 malieb na skle sa do zbierok múzea dostala z bývalého Múzea Františka Richarda Osvalda pri Spolku sv. Vojtecha v Trnave. Zásluhou viacerých odborných pracovníčok múzea sa zbierka postupne rozširovala a dopĺňa sa i v súčasnosti. V poslednom desaťročí sa spracovávaní tejto kolekcie venovala etnologička múzea Aneta Vlčková. Realizovala dlhodobý výskum, kolekciu rozšírila o zaujímavé exempláre, predovšetkým z tvorby novodobých autorov a v rokoch 2021 – 2022 bola sprístupnená verejnosti výstava, ktorá prezentovala rozsiahly výber malieb na skle. Ako vyvrcholenie výskumnej úlohy vznikla kvalitná publikácia *Krehké svety. Maľby na skle v Západoslvenskom múzeu v Trnave* (Vlčková, 2024).

Autorka v úvode knihy charakterizuje doterajší výskum, prístupnú odbornú literatúru a dokumentáciu maľby na skle na Slovensku, predovšetkým v múzejných zbierkach. Publikácia zahŕňa najnovšie poznatky získané počas výskumu malieb na skle, opisuje techniku maľby na sklo a prezentuje väčšiu časť týchto diel uložených v Západoslvenskom múzeu v Trnave – viac ako 200 predmetov. Obsah publikácie je rozdelený na dve časti, a to na klasické

1 Práce Ireny Pišútovej (1932 – 2021) dlhodobo a systematicky mapovali ľudovú maľbu na skle na Slovensku (Pišútová, 1969, 1979, 1982, 2010; Pišútová & Kautman, 2013).